

REGISTERBLAD

Namn och datum: Magnus Martinsson (redigerat 16-2-1999)

Område av riksintresse för naturvård i Gotlands län

Områdesnummer: **NRO09049**

Områdesnamn: **LOJSTAHAJDS KÄLLMYRAR** (12 delområden)

Kommun: Gotlands

Kartblad: 6J SV, Mittpunkt: 6J 2a 11

Area: 1 026 ha land

Naturgeografisk region: 14 c Gotland

Kust/havsregion:

Regionindelning för sjöar och vattendrag:

Agrara kulturlandskapsregioner:

Landskapsform: Slätt med lägre relativ höjd än 20 m.

Riksvärde

våtmarkskomplex	rikt soligent kärr	flora
odlingslandskap	skogsbete	flora

Värdeomdöme: På Lojstahajd finns ett stort antal källmyrar med mycket höga naturvärden. Samtliga kärr är av typen rikkärr och har riklig käll- och bäckbildning. Här finns på många håll rikligt med kalktuff. Här märks ymniga förekomster av ett antal växtarter som inte finns i övriga Sverige, eller har ytterst begränsad utbredning i övriga landet. Hit hör brun ögontröst, källnate, kärrlilja och trubbtåg. Svarthö har här en av sina få sydsvenska förekomster. Här finns ymniga förekomster av krävande källmossor såsom kamtuffmossa, klotuffmossa, källmossa, kalkkällmossa, och källtuffmossa.

De resultat som framkommit vid de pollenanalytiska undersökningarna har gett Stangsmyr det allra högsta vetenskapliga värdet.

I området finns stora områden med skogsbete som under lång tid betats av gotlandsruss.

Huvudkriterier:

C. Område med rik förekomst av sällsynt naturtyp och ovanliga arter.

D. Rik flora.

Stödskriterier: Storlek, representativitet, kontinuitet, raritet.

Förutsättningar för bevarande: Våtmarkerna påverkas negativt av utdikning, terrängkörning och skogsavverkning. Området påverkas negativt av ytterligare täktverksamhet. Det är av stort värde om russbetet inom Russparken fortsätter. Bevarandet av våtmarkernas värde kräver att områdets hydrologi

skyddas mot dränering, vattenreglering, dämning och torvtäkt. Avverkning av sumpskogar, skogar på fastmarksholmar och i kantzoner kan skada naturvärdena.

Säkerställande: Klass 1-område i Länsstyrelsens sammanställning över områden med värdefull natur (Länsstyrelsen 1984).

Mallgårds källmyr är naturreservat (1985).

Hajdes storhage är naturreservat (1991).

Hajdes storhage, Botes källmyr och Mallgårds källmyr är av regeringen föreslagna Natura2000-områden.

Områdets huvuddrag:

Mallgårds källmyr, objektnummer i våtmarksinventeringen: 06I 1J 01

Mallgårds källmyr ligger i utkanten av det stora skogsområdet Lojsta hajd. Myren ligger utsträckt i nord-sydlig riktning och lutar svagt åt söder. En liten bäck ansluter och slingrar söderut. Några hundra meter söderut öppnar sig myren och marken täcks här av bleke. Skiktet med bleke är tunt i den östra delen av myren där kalkstenen på flera håll går i dagen.

Längs med myrens östra kant tränger vatten fram i flera källor. Vegetationen vid dessa källor är mycket rik. I bottenkiktet växer kalkkällmossa, källmossa, kammtuffmossa, klotuffmossa, källtuffmossa, stor fickmossa, kärrbryum, kärrspärrmossa, guldspärrmossa och fetbålmossa. Mossorna bildar små tuvor runt källorna och på dessa är även örtinnehållet stort. Här märks brun ögontröst, kärrlilja, majviva, sumpnycklar, ängsnycklar, svarthö, kustarun, tussilago, blodrot, ängsvädd och sumpgentiana. Källornas vatten rinner över ett nästan vegetationslöst blekefält och ner i bäcken. I bleken växer glest med slankstarr, krypven och ryltåg. Bäcken meandrar långsamt genom myren och kantas av örtrika tuvor av axag, blåtåtel, näbbstarr, slätterblomma, ängsvädd, rosettjungfrulin, vildlin, gräsull, smalfräken, kärrknipprot, luktsporre, brudsporre samt fjälltätört. I bäcken växer källnate.

Kärr vid Lingsvidar, objektnummer i våtmarksinventeringen: 06J 1A 01

Kärr sluttande åt söder som ligger S-format utsträckt i öst-västlig riktning och utgör gräns mellan två jordlager. I den övre delen ligger tjocka lager strandgrus. I södra delen av området har gruset eroderats bort under landhöjningen och blottat lager med moränmargel. I områdets västra del finns vackert utbildade källkär. Marken ligger i en brant sluttning där vatten tränger fram på bred front i ett tiotal källor.

Källornas vatten rinner ner i ett mindre dike som avvattnar myren i dess nedre del. Vegetationen är mycket rik i källmyren. I källorna växer kamtuffmossa, klotuffmossa, källmossa, källtuffmossa, kärrbryum och späd skorpionmossa. I mosskuddarna växer axag, blåtåtel, kärrlilja, slätterblomma, storsileshår, blodrot, majviva, smalfräken, gräsull, brun ögontröst, svarthö samt luktsporre. Källpåverkan är mycket tydlig i stora delar av myren. Kamtuffmossa och klotuffmossa, som normalt endast växer i nära anslutning till källor finns på flera håll i myren. En stor del av myren hyser ymniga förekomster av trubbtåg.

Kärr vid Backhagen, objektnummer i våtmarksinventeringen: 06J 1A 02

Vid Backhagen i Lojsta socken ligger ett kärr som sluttar söderut. Norra delen av området gränsar mot en vall med strandgrus. Söderut övergår jordlagret i moränmargel. I övre delen av kärret tränger vatten fram i flera källor. En av källorna är mycket tydlig och har en diameter på tio meter. Källan bildar en liten bäck som rinner söderut. Vegetationen runt källorna är rik. Här växer bl a rikligt med kamtuffmossa, klotuffmossa, guldspärrmossa och kärrbryum. Kärlväxtfloran är rik i hela området och här växer axag, blåtåtel, hirsstarr, ängsstarr, slankstarr, näbbstarr, smalfräken, kärrfräken, gräsull, sumpnycklar, kärrknipprot, brudsporre, luktsporre, storsileshår, rundsileshår, tätört, slätterblomma, kustarun, kärrlilja, ängsvädd, blodrot, majviva, svarthö och brun ögontröst. På flera håll i kärret växer källmossa. I övre delen av kärret finns ett mindre bestånd med trubbtåg.

Kvie, objektnummer i våtmarksinventeringen: 06J 1A 03

Vid Kvie i Lojsta ligger ett långsträckt våtmarksområde med en rad olika intressanta vegetationstyper. Området får sitt vatten från ett stort antal källor i området. I norra delen finns ett par källor som bildar en liten bäck som rinner söderut. Efter 400 meter rinner bäcken ut över ett stort plan med bleke. Här finns flera källor som producerar rikligt med vatten. Bäcken meandrar vidare genom ett skogsområde och ut på en källmyr. Även här finns flera källor. Bäcken rinner genom källmyren och ut på ett flackt, öppet kärr dominerat av ag, knappag och vass.

Vegetationen i området är mycket rik. Källorna är tydliga och hyser ymniga förekomster av mossor beroende av kalkkällor. Här växer kamtuffmossa, klotuffmossa, källmossa, kalkkällmossa, källtuffmossa, kärrbryum samt svartknoppsmossa. I anslutning till källorna finns ett flertal tuvor av vitmossorna kärrvitmossa, spärrvitmossa, tallvitmossa, rostvitmossa, purpurvitmossa och röd glansvitmossa. Tuvorna hyser bl a rundsileshår och småsileshår. I blekefältet finns ymniga förekomster av storsileshår.

Källkärrmiljön har stor utbredning i området och här växer axag, blåtåtel, ängsstarr, hirsstarr, kärrlilja, slätterblomma, blodrot, majviva, ängsvädd, vildlin, smalfräken, gräsull, ängsull, brun ögontröst, svarthö, tätört, kustarun, ängsnycklar, sumpnycklar, praktsporre, luktsporre och kärrknipprot.

Längst i norr ligger Stangsmyr. Myrsedimenten vid myren har pollenanalyserats med täckning bakåt i tiden ända till Allerödperioden för ca 11.000 år sedan.

Kärr 1300 m VNV Lojsta k:a, objektnummer i våtmarksinventeringen: 06J 1A 10

Brant sluttande källkärr utsträckt i nord-sydlig riktning. Kärrret ligger på underlag av moränmargel i norra delen och sand i södra delen. En bäck som får sitt vatten från ett dike norr om källkärrret meandrar hastigt genom området. Källpåverkan i kärrret är koncentrerad till bäckmiljön. Stora delar av kärrret är relativt torrt och flackt.

Närmast bäcken är vegetationen rik. Här växer bl a axag, hirsstarr, majviva, kärrlilja, vildlin, ängsvädd, klöverärt, kärrtistel, krypvide, brudsporre, luktsporre, kärrknipprot samt mindre förekomster brun ögontröst. I bottenskiktet märks kalkkammosa, guldspärrmossa samt späd skorpionmossa.

Källmyr 2500 m NV Lojsta k:a, objektnummer i våtmarksinventeringen: 06J 1A 11

Källmyrkomplex med mycket höga värden. Väster om området ligger en bred ås av isälvsmaterial. Nedanför åsen ligger källmyren på underlag av moränmargel. Området består i söder av tre olika kärr med mycket tydlig källbildning. Kärrarna bildar bäckar som rinner ihop i centrala delen av myren där trädvegetationen är något tätare. Bäckarna rinner ut på en öppen yta som även får en del vatten från norra delen av området. Här är myren påtagligt blöt.

Längst i söder är källbildningen mycket tydlig. Här finns källor och en liten bäck som meandrar genom sumpskog. Bäcken kantas av skuggstjärnmossa, praktbräkenmossa, skogspraktmossa, källmossa, kamtuffmossa och dunmossa. Bäcken rinner ut på en öppen källmyr där en källa med en diameter på tio meter ansluter. Här växer kamtuffmossa, klotuffmossa, källmossa, kalkkällmossa, kärrbryum, fetbålmossa, späd skorpionmossa samt korvskorpionmossa. I källans närhet finns ett område med välutbildade tuvor av vitmossor. Här växer tallvitmossa, sumpvitmossa och snärjvitmossa. Kalkkällmossa uppvisar här ymniga förekomster längs bäckens kanter. I bäcken växer källnate samt kransalgerna *Chara aspera*, *C. delicatula* och *C. globularis*.

Vegetationen i källmyren är mycket rik. De dominerande arterna är axag, blåtåtel, hirsstarr och ängsstarr. Svarthö, blodrot, slätterblomma, majviva, kärrlilja, gräsull, smalfräken och ängsvädd har mycket ymniga förekomster utan att dominera vegetationen. Brun ögontröst är en art som har mycket rikliga förekomster över stora delar av källmyren. Till områdets karaktärsarter hör även tätört, storsileshår, kustarun, sumpgentiana, vildlin, kärrsälting, brunört, vattenmynta, sumpnycklar, ängsnycklar, brudsporre, luktsporre samt kärrknipprot. Mellan tuvorna finns på flera håll små blottade ytor med bleke. Här växer tagelsäv och ryltåg. I bottenskiktet dominerar späd skorpionmossa, kalkkammosa, korvskorpionmossa och guldspärrmossa. Här märks även kärrspärrmossa, kärrbryum, stor fickmossa, fetbålmossa och kalklungmossa. Området är helt opåverkat av dikning.

Kärr på Lojstahajd, 7500 m OSO Klinte k:a, objektnummer i våtmarksinventeringen: 06J 2A 01

Ett stort våtmarksområde med långsträckta förgreningar som bildar långa och smala våtmarker. Området består i södra delen av två agmyrar som nästan saknar kantvegetation. Här finns även en del blååtelsumptallskog. Ett smalt stråk med våtmarker ansluter området i sydöstra delen. Här utgörs våtmarkerna av öppna blååtelskärr och axagkärr. Våtmarkerna dräneras genom diken norrut. Här finns ett område med blandsumpskog samt en öppen agmyr. Vidare norrut övergår marken i opåverkad blååtelsumptallskog vilken mynnar i en stor öppen blöt myr som utgör sydspetsen av Gajstmyr. Här växer ag, knappag och pors. Resterande delar av Gajstmyr är utdikade och uppodlade. Våtmarken har dessutom en utlöpare sydost om Gajstmyr. Den sammanlagda längden på de långsträckta kärren uppgår till tio kilometer. Här finns en vacker bäckbildning i flera fåror och diffus källpåverkan. Här växer bl a axag, slätterblomma, majviva, kärrlilja, blodrot, kärrknipprot och ängsnycklar. På flera håll i området finns vackra övergångar mellan de öppna kärren med kryptallar och de omgivande sumpskogarna. Örtrikedomen är påtaglig. Dock förefaller stora delar av området vara under igenväxning. Pors och ag invaderar allt större områden vilket missgynnar små låga örter.

Kärr vid Lojstahajd, 6000 m O Klinte k:a, objektnummer i våtmarksinventeringen: 06J 2A 02

Våtmark med mosaikartad utbredning. Centralt i området finns en öppen agmyr som nästan saknar kantvegetation. Från myren löper förgreningar med skogbevuxna kärr omgivna av blååtelsumptallskog dels åt nordväst och dels åt nordost. De trädbevuxna kärren upptar närmare hälften av områdets areal och utgörs till största delen av porskärr. På några håll syns källpåverkan och diffus bäckbildning. Här växer bl a majviva, blodrot, svarthö, kärrlilja, ängsvädd, kärrknipprot, praktsporre, slätterblomma och vildlin.

Kärr på Lojstahajd, 5200 m NO Etelehem k:a, objektnummer i våtmarksinventeringen: 06J 2B 02

Avlång våtmark utsträckt i nordostligsydvästlig riktning. Området består i södra delen av blååtelsumptallskog som övergår i öppna kärr dominerade av ag, knappag, axag och blååtels. I norra delen av området tilltar källpåverkan och längst i norr finns ett öppet kärr helt dominerat av axag. Här växer bl a blååtels, kärrlilja, blodrot, ängsvädd, slätterblomma, svarthö, majviva, smalfräken, kustarun, ängsnycklar och praktsporre. Tuvbildningen i kärret är påtaglig vilket förefaller ha missgynnat bottenkiktet. Här växer en del guldspärrmossa samt några mindre förekomster rutlungmossa.

Anmärkningar: VMI-ID: 6I1J01, 6J1A01--03, 6J1B01, 6J2A01--02, 6J2B01--02 (Msp)

Referenser:

Gotlands kommun, 1995: *Vision Gotland 2010*.

Lindell, T., 1987: *Källmyrkomplex i Gerum. Botanisk inventering*. –Länsstyrelsen i Gotlands län.

Länsstyrelsen i Gotlands län, 1984: *Värdefull natur på Gotland*.

Martinsson, M., 1997: *Våtmarker på Gotland*. –Länsstyrelsen i Gotlands län.

Naturvårdsverket, 1994: *Myrskyddsplan för Sverige*.